

บริการวิชาการแก่ชุมชน: การสร้างสรรค์เพื่อความยั่งยืน

Community Service: Sustainable Development

บุญสม เล้าพูนพิทยะ¹

Boonsom Laopoonpitaya

พิมล เมฆสวัสดิ์¹

Pimol Meksawat

บทคัดย่อ

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความเข้มแข็งด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนด้านห้องสมุดโรงเรียน เนื่องจากมีประสบการณ์ด้านนี้มาเป็นเวลามากกว่าสิบปี อย่างไรก็ตาม แนวทางการดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่สามารถช่วยเหลือประโยชน์ให้แก่ชุมชนในระยะยาวได้ ด้วยปัจจัยสำคัญคือ ตัวบุคลากรที่รับผิดชอบดูแลงานด้านห้องสมุดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทีมบรรณารักษ์จึงบูรณาการสู่งานวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนที่ยั่งยืน ผลการทดลองเครื่องมือ พบว่า วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้รับผิดชอบดูแลงานด้านห้องสมุดเป็นวิธีการที่เหมาะสม และได้รับการยอมรับจากผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งประกอบด้วย การซ่อมและบำรุงรักษาหนังสือ การสร้างฐานข้อมูล การลงรายการบรรณานุกรมและวิเคราะห์หมวดหมู่หนังสือ และกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

¹บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: boonsom@swu.ac.th, pimol@swu.ac.th

Abstract

The community service for school library by SWU Central Library staff is very strong since the library staff gain more experience for many years. Nevertheless, it is not efficient way in a long run because school teachers who gain library task's responsibility are shifting all the times. The Central library's librarians decide to integrate to the research in order to search for sustainable development. They finally find that the workshop concerning book preservation and repair, library resource management, and reading promotion's activity is much appropriate and preferable.

คำสำคัญ: บริการวิชาการชุมชน ความยั่งยืน สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Keywords: Community service, Sustainability, Central Library, Srinakharinwirot University

บทนำ

บริการวิชาการแก่ชุมชนเป็นภารกิจหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เนื่องด้วยภารกิจนี้เป็นภารกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นหน่วยงานที่ต้องดำเนินงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยด้วยเช่นกัน ตั้งนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมาจึงมีการเริ่มโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนมาโดยตลอด ในช่วงแรกของการบริการวิชาการแก่ชุมชน สำนักหอสมุดกลางจัดทำโครงการนิทรรศการสัญจรสำหรับนักอ่านรุ่นเยาว์ (Traveling Exhibition of Books for Young Readers) โดยความริเริ่มของ ดร. มาเรีย เหล่าสุนทร อดีตผู้อำนวยการห้องสมุดเมื่อครั้งมหาวิทยาลัยเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาซึ่งได้รับความร่วมมือจากสมาคมพัฒนาการอ่านของเด็ก โดยยูเนสโก (UNESCO) เป็นผู้ให้เงินทุนสนับสนุน วัตถุประสงค์ คือ เพื่อนำความรู้ในหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพไปสู่เด็ก ๆ และเยาวชนในโรงเรียนชุมชนที่ห่างไกล โดยการจัดนิทรรศการหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ครอบคลุมหัวข้อในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ สันติภาพ สิทธิมนุษยชน การรู้หนังสือ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อจัดแสดงแก่ครู ครูบรรณารักษ์ และนักเรียน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสถานทูตต่าง ๆ และบรรณารักษ์ต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในการบริจาคหนังสือสำหรับจัดแสดงนิทรรศการ รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่ร่วมบริจาคหนังสือและเงินสมทบช่วยเหลือโครงการ (UNESCO. 1990: 48-49)

การดำเนินการโครงการนิทรรศการสัญจรสำหรับนักอ่านรุ่นเยาว์ สำนักหอสมุดกลาง มศว ได้ประสานความร่วมมือกับภาควิชาการบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือครูและครูบรรณารักษ์ผู้เข้ารับการอบรมให้มีทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตลอดจนงานสาริตการใช้หนังสือและทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ เพื่อประกอบการเรียนการสอนแก่ครู สำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ที่เกิดจากการอ่าน โดยกิจกรรมภายใต้โครงการนี้ใช้ระยะเวลาครั้งละ 2-3 วัน ในส่วนของการจัดนิทรรศการหนังสือมีการพัฒนารูปแบบของอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการจัดแสดง เช่น การนำถุงปุ๋ยซึ่งเป็นวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วไปในทุกครัวเรือน มาเย็บเป็นกระเป๋าสำหรับใส่หนังสือที่สามารถนำไปแขวนตามสถานที่ต่าง ๆ ได้สะดวก เช่น ใต้ต้นไม้ ใต้อาคารเรียนที่เป็นใต้ถุนโล่ง สนามหญ้า ผงห้อง เป็นต้น ทั้งนี้จะจัดแสดงหนังสือประกอบกับกิจกรรมการเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ นอกจากนี้ โครงการฯ ได้มอบหนังสือใหม่จำนวนหนึ่งแก่โรงเรียนเพื่อนำเข้าห้องสมุด โรงเรียนที่เคยได้รับบริการตามโครงการนี้ เช่น โรงเรียนบ้านสระเศรษฐี จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนประชากรรังษฤษฏี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนวัดมหานาม จังหวัดอ่างทอง โรงเรียนสามัคคีศึกษา โรงเรียนวังวิเศษ และโรงเรียนห้วยยอด จังหวัดตรัง โรงเรียน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นต้น

โครงการฯ นี้ดำเนินการมาถึงปัจจุบัน โดยเงินบริจาคที่ได้จากการสะสมเงินที่ละเล็กละน้อยอย่างต่อเนื่องและจากการจำหน่ายหนังสือที่ได้รับบริจาค เพื่อไว้เป็นทุนสำรองสำหรับการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง มีการกำหนดผู้รับผิดชอบดูแลเงินบริจาคและการจำหน่ายหนังสือที่ได้รับบริจาคเพื่อจัดสรรเงินสำหรับการจัดโครงการหรือการร่วมสมทบการจัดกิจกรรมกับโครงการอื่นตามการร้องขอ อาทิ การจัดกิจกรรมร่วมกับโครงการบริการวิชาการอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย การจัดโครงการพัฒนาห้องสมุดในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว ฟิลิปปินส์ เป็นต้น

บทเรียนที่ผ่านมา

ตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน เป็นเวลามากกว่าหนึ่งทศวรรษที่สำนักหอสมุดกลาง มศว ได้ดำเนินการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ซึ่งมีการพัฒนาภารกิจให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นตามที่ทางมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ในปี 2541-2542 บรรณารักษ์ของสำนักหอสมุดกลางได้ขอรับทุนวิจัยโครงการชุมชนศึกษา กลุ่มการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของมหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2542 คือ โครงการวิจัยและพัฒนาสำนักอ่านรุ่นเยาว์โรงเรียนประถมศึกษาในชนบท เป็นการศึกษาเชิงทดลองโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโพธิ์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งมุ่งเน้นการเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสอดแทรกไปกับการเรียนการสอนของครู พบว่ากิจกรรมส่งเสริมการอ่านทำให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปตามความมุ่งหมายของการวิจัย ในการวิจัยครั้งนั้นได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการส่งเสริมการอ่านให้แก่คณะครูในพื้นที่อำเภอบางพลีก่อนจะเริ่มการทดลองด้วย (รัตนพร สงวนประสาทร. 2542: บทคัดย่อ)

นับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมาการบริการวิชาการชุมชนได้เป็นภารกิจหลักสำคัญประการหนึ่งของห้องสมุด ในปัจจุบันการบริการวิชาการชุมชนมีรูปแบบการดำเนินงานเป็น 2 โครงการหลัก ได้แก่ โครงการทอดผ้าป่าหนังสือหนึ่งในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานประจำปีของมหาวิทยาลัย และโครงการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดภายใต้โครงการรักการอ่านของมหาวิทยาลัย มีขั้นตอนการดำเนินงานบริการทางวิชาการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลความต้องการของชุมชน
2. การเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์สำหรับการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดหาหนังสือให้แก่ห้องสมุด และการจัดเตรียมฐานข้อมูลพร้อมจัดการตัวเล่มเพื่อให้บริการ (บางแห่งจัดหาหนังสือให้เท่านั้น)
3. การดำเนินงานตามโครงการ ได้แก่ การปรับปรุงกายภาพของห้องสมุดชุมชน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
4. การประเมินและติดตามผล

สถานที่ที่สำนักหอสมุดกลาง มศว เข้าไปจัดโครงการบริการวิชาการชุมชน ได้แก่ โรงเรียนตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2553: 115-117)

ภาคกลาง ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน และห้องสมุดพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ห้องสมุดโรงเรียนบ้านวังตาอินทร์ จังหวัดลพบุรี ห้องสมุดโรงเรียนวัดมหานาม จังหวัดอ่างทอง ห้องสมุดโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ห้องสมุดวัดไชยภูมิ อำเภอบางไทร จังหวัดอ่างทอง ห้องสมุดโรงเรียนบ้านเขาดิน (แสงสว่างวิทยา) จังหวัดนครนายก โรงเรียนเทศบาลวัดช่องลม จังหวัดสมุทรสาคร

ภาคตะวันออก ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนมงคลวิทยา (เขาสบ) จังหวัดระยอง ห้องสมุดโรงเรียนบ้านใหม่ศรีจำปาของห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่ากะบาก ห้องสมุดโรงเรียนชัยนวกแก้ว จังหวัดสระแก้ว และห้องสมุดโรงเรียนมัธยมพระราชทานนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม และโรงเรียนสมเด็จพระสังฆราช วัดสุทัศนารามวรวิหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคเหนือ ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนบ้านนาดอก สาขานาง ห้องสมุดโรงเรียนถิ่นทุรกันดาร อำเภอปอเกือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห้องสมุดโรงเรียนวัดดอนมดแดง จังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรธานี 4 แห่ง คือ ห้องสมุดโรงเรียนวัดทองลับแล (ธรรมเนตร์โสภณ) ห้องสมุดโรงเรียนตระเวนชายแดน 2 แห่ง คือ ห้องสมุดโรงเรียนบุญธรรมบุญพริ้ง และห้องสมุดโรงเรียนยอดโพธิ์ทอง ห้องสมุดโรงเรียนบ้านโคกวิทยาคม และศูนย์การเรียนรู้สมเด็จพระเจ้า อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่

ภาคใต้ ได้แก่ ห้องสมุด “อนุสรณ์ 100 ชาตกาลท่านพุทธทาสภิกขุ” ณ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงเรียนบ้านบางม่วง จังหวัดพังงา

โครงการที่จัดว่าเป็นกรณีตัวอย่างสำคัญของสำนักหอสมุดกลาง มศว มี 2 โครงการ คือ โครงการฟื้นฟูห้องสมุดโรงเรียนที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งจัดขึ้นใน พ.ศ. 2548 หลังจากเหตุการณ์สึนามิ สถานที่จัด คือ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา สำนักหอสมุดกลางได้เสนอโครงการฟื้นฟูห้องสมุดโรงเรียนที่ประสบภัยพิบัติต่อทางมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การจัดห้องสมุดโรงเรียนเข้าสู่ระบบมาตรฐาน” มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 14 โรงเรียน ใช้เวลาดำเนินการ 1 สัปดาห์ กิจกรรมที่ฝึกอบรมครอบคลุมตั้งแต่การสร้างฐานข้อมูล การประเมินทรัพยากรห้องสมุด การปรับปรุงห้องสมุดทางกายภาพ การใช้ห้องสมุดกับการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การซ่อมหนังสือ การเตรียมหนังสือออกให้บริการ และการสร้างเครือข่ายในการฟื้นฟูห้องสมุดของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ระยะที่ 2 เป็นการติดตามและประเมินผลปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการให้คำแนะนำ และระยะที่ 3 เป็นการนำหนังสือที่ผ่านการคัดสรรมอบให้แก่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ (นงนารถ ชัยรัตน์. 2548: 97)

โครงการที่สอง คือ โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ห้องสมุดโรงเรียนมงคลวิทยา ณ วัดมงคลสามัคคีชัยโมทย์ (วัดเขาสาป) จังหวัดระยอง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยรับนโยบายจากมหาวิทยาลัยในการพัฒนาห้องสมุดแห่งนี้ สำนักหอสมุดกลางพร้อมกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ได้ร่วมมือกันสนับสนุนโครงการให้เป็นรูปธรรม โดยดำเนินการพัฒนาปรับปรุงสภาพทางกายภาพของห้องสมุด จัดหาทรัพยากรสารสนเทศ วัสดุการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของสามเณรและอาจารย์ในโรงเรียน สร้างฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้น รวมทั้งฝึกอบรมให้สามเณรสามารถใช้และดำเนินงานห้องสมุดได้ด้วยตนเอง (เยาวลักษณ์ ทองชัยภูมิ และสมสกุล บุญก่าพัว, 2551: 52) หลังจากการติดตามผลการดำเนินงานโครงการระยะที่ 1 เสร็จสิ้น พบว่าจำเป็นต้องกระตุ้นและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่สามเณรอย่างต่อเนื่อง จึงมีการจัดทำโครงการระยะที่สอง ในปี พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นการขยายผลของการให้บริการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ (1) การปรับปรุงทางกายภาพ ด้วยการเพิ่มพื้นที่นั่งอ่านขยายออกไปในส่วน (2) การติดตั้งสายเคเบิลใยแก้วจากตึกเรียนมายังห้องสมุดสำหรับการสืบค้นอินเทอร์เน็ต (3) การจัดหาวัสดุ/ครุภัณฑ์ ได้แก่ หนังสือ/วารสาร คอมพิวเตอร์ เป็นต้น (4) การจัดการกิจกรรมฝึกทักษะการรู้สารสนเทศแก่สามเณร (อารีณะ วีระวัฒน์. 2552: 23) ตลอดจนมีการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่สามเณรใหม่ทุกปีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

แนวทางบูรณาการเพื่อความยั่งยืน

หลังจากการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนตามนโยบายของมหาวิทยาลัยดำเนินมาถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่าสิบปี ในปี 2553 สำนักหอสมุดกลางตระหนักถึงความสำคัญของการนำโครงการบริการวิชาการบูรณาการกับงานวิจัย โดยกำหนดแต่งตั้งคณะวิจัย ซึ่งประกอบด้วยบรรณารักษ์ชำนาญการ จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่เอื้อต่อการให้บริการทางวิชาการที่ยั่งยืนของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” มีจุดมุ่งหมายเพื่อติดตามผลความสำเร็จของการดำเนินงานบริการวิชาการ

แก่โรงเรียนตามภูมิภาคต่าง ๆ และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบของการให้บริการวิชาการที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนต่อไป โดยแบ่งกลุ่มคณะทำงาน ดังนี้

ภาคกลาง เป็นการติดตามผลการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน และห้องสมุดพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ในกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนบ้านวังตาอินทร์ จังหวัดลพบุรี

ภาคเหนือ เป็นการติดตามผลการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนสัว อำเภอสัว และโรงเรียนปรัยัฒิตธรรม วัดดอน-มงคลสันติสุข จังหวัดน่าน และห้องสมุดโรงเรียนบ้านโคกวิทยาคม จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาคใต้ เป็นการติดตามผลการดำเนินงานห้องสมุด “อนุสรณ์ 100 ชาตกาลท่านพุทธทาสภิกขุ” ณ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโรงเรียนบ้านบางม่วง จังหวัดพังงา

ภาคตะวันออก เป็นการติดตามผลการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนชนบทแก้ววิทยา จังหวัดสระแก้ว และห้องสมุดโรงเรียนมงคลวิทยา (วัดเขาสาป) จังหวัดระยอง

โดยภาพรวมจากการติดตามผลการให้บริการวิชาการแก่สังคมข้างต้น คณะวิจัยได้ร่วมประชุมสรุปข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งพบว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นปัญหาของความยั่งยืนนั้นก็คือ บุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลงานห้องสมุดที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากห้องสมุดดังกล่าวล้วนประสบปัญหาด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรตลอดเวลา และบุคลากรที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ใหม่ยังขาดความรู้และทักษะด้านการจัดการห้องสมุด จึงสรุปแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยสำนักหอสมุดกลางควรจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับงานห้องสมุด เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรที่จะดำเนินงานห้องสมุด ดังนั้น คณะวิจัยจึงได้ทดลองแนวทางแก้ปัญหาการบริการวิชาการแบบยั่งยืนในโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน “หนึ่งตำบล หนึ่งมหาวิทยาลัย” ที่ทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมอบหมายให้สำนักหอสมุดกลาง มศว ดำเนินงาน โดยกำหนดให้จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว เป็นชุมชนรับบริการ คณะวิจัยจึงทดลองใช้รูปแบบการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ตามโครงการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดภายใต้โครงการรกรักอ่านของมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสและโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก จำนวนทั้งสิ้น 36 โรงเรียน โดยใช้โรงเรียนบ้านเขาหิน (แสงสว่างวิทยา) อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เป็นสถานที่ในการอบรม การอบรมจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 21 ถึง 23 มีนาคม 2555 เป็นระยะเวลา 3 วัน ซึ่งคณะวิจัยสามารถนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักหอสมุดกลางต่อไป

การดำเนินงานบริการวิชาการแก่ชุมชนในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนเพื่อความยั่งยืน ซึ่งใช้เวลาในการอบรมจำนวน 3 วัน ผูกอบรมแก่ครูบรรณารักษ์ ครูภาษาไทยหรือครูที่ร่วมรับผิดชอบภาระงานห้องสมุด โดยกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของอบรม ดังนี้

1. การซ่อมหนังสือ ได้แก่ การเสริมปกให้แข็งแรง การเข้าปกหนังสือ การเย็บเล่ม และการสร้างหนังสือทำมือ โดยเน้นการใช้วัสดุที่หาได้ง่าย ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้เทคนิคการซ่อมหนังสือแนวใหม่ของสำนักหอสมุดกลาง ได้ปฏิบัติจริง มีการนำเสนอผลงานของผู้รับการอบรม รวมทั้งการร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการประยุกต์วิธีการซ่อมหนังสือและประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ในโรงเรียนของตนได้อย่างแท้จริง

2. การวิเคราะห์หมวดหมู่และการลงรายการ เน้นทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือ หลักเกณฑ์การลงรายการบรรณานุกรมของหนังสือ โดยการบรรยายและมีแบบฝึกหัดฝึกการวิเคราะห์และวินิจฉัยเนื้อหาของหนังสือ เพื่อตัดสินใจในการลงรายการและจัดหมวดหมู่หนังสือ และแนะนำโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่โรงเรียนที่ยังไม่มีโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้การนำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสอดแทรกในการเรียนการ

สอนสำหรับนักเรียนจากการสาธิตเทคนิคและวิธีการในการจัดกิจกรรม ได้แก่ การเล่านิทานประกอบอุปกรณ์และกิจกรรม เช่น เชือก การพับกระดาษ เป็นต้น การสร้างเรื่องจากภาพ (การเขียนเรื่อง) และการสร้างภาพจากเรื่องราวที่เล่า (หนังสือทำมือ)

ผลการประเมินโครงการฝึกอบรมที่จัดในครั้งนี้ พบว่าคณะครูโรงเรียนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่พึงพอใจต่อรูปแบบและเนื้อหาทั้งสามด้านที่ทีมบุคลากรสำนักหอสมุดกลาง มศว นำเสนอและได้ฝึกปฏิบัติจริง ทั้งนี้เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมที่ฝึกอบรม ได้แก่ การซ่อมหนังสือ การวิเคราะห์หัตถมรดก และการลงรายการ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมาก่อน นอกจากนี้คณะวิจัยสามารถใช้รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวไปทดลองซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่กำหนดในงานวิจัยเพื่อค้นหาว่า แนวทางตามความคิดข้างต้นส่งผลต่อกลุ่มห้องสมุดโรงเรียนอื่นเช่นกันหรือไม่ ซึ่งสำนักหอสมุดกลาง มศว มีภารกิจต้องติดตามผลการฝึกอบรมเพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะและความรู้ด้านห้องสมุดที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของครูบรรณารักษ์มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ครูผู้รับการอบรมสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปต่อยอดขยายผลสู่การปฏิบัติจริงในการเรียนการสอนและที่ห้องสมุดโรงเรียนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- นงนารถ ชัยรัตน์. (2548). **ครบรอบ 1 ปี ธรณีพิบัติสึนามิ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สำนักหอสมุดกลาง. (2553). **รายงานประจำปีสำนักหอสมุดกลาง**. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดกลาง.
- เยาวลักษณ์ ทองชัยภูมิ: และ สมสกุล บุญกำพัว. (2551). **ห้องสมุดรักการอ่าน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- รัตนาพร สงวนประสาทพร. (2542). **โครงการวิจัยและพัฒนาหน้าอ่านรุ่นเยาว์โรงเรียนประถมศึกษาในชนบท**. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารีณะ วีระวัฒน์. (2552). **บ่มเยาวชนเป็นคนดีด้วยวิถี “โรงเรียนมงคลวิทยา”**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- UNESCO. (1990). **Intercultural Activities in Some African Libraries: Training Workshop**. 30 April – 4 May 1990. Bangkok: General Information Programme UNISIST.